УДК 137.132
DOI 10.11603/me.v0i1.6362

ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

М. М. Філоненко

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

DESIGN OF EDUCATIONAL STUDIES IN HIGHER MEDICAL EDUCATION BASED ON THE COMPETENCE APPROACH

M. M. Filonenko

National Medical University by O. O. Bohomolets

Пріоритетним напрямом реформування вищої медичної освіти в Україні є її перехід на компетентнісний підхід. Вагомим у плані реалізації компетентнісної медичної освіти є проектування навчальних занять на основі такого підходу. В статті виділено та охарактеризовано реперні точки до проектування навчальних занять на засадах компетентнісного підходу: визначення переліку компетентностей, вибір раціональних педагогічних методів навчання, визначення видів робіт студентів, визначення критеріїв оцінки навчальних досягнень студентів, визначення рівня їх компетентності.

The priority of reforming higher medical education in Ukraine is its transition to a competency based approach. A significant thing in terms of the implementation of medical education competence is the design of studies based on this approach. The article highlighted and described in terms of reference for the design of studies based on competence approach: establishing a list of competencies rational choice of pedagogical training methods, determining the types of work students determine criteria for assessing academic performance of students determine their level of competence.

Вступ. Сьогодні чи не найважливішим пріоритетом вищої медичної освіти є підготовка висококваліфікованого медичного фахівця, який здатен вирішувати виробничі ситуації, мати навички, що характеризують придатність до працевлаштування, позитивно ставитися до роботи, мати відповідний практичний досвід (виробничу практику), бути успішним у навчанні, здатним до самонавчання та постійного професійного розвитку.

Метою нашої статті є, базуючись на міжнародному досвіді та українських традиціях у вищій медичній освіті, обґрунтувати, сформулювати суть сучасної методики навчання та викладання майбутніх медичних фахівців на основі компетентнісного підходу.

В першу чергу це передбачає перегляд змісту поняття "результати навчання студентів-медиків", які визначені у вітчизняних документах як "сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти" [1] та "сукупність компетентностей, що виражають знання, розуміння, цінності, інші особистісні якості, які набуває студент після завершення освітньої/навчальної програми, або її окремого компонента" [2]. В обох визначеннях результатів навчання наявний термін – компетентність. У напрямі інтеграції України у світовий європейський освітній простір ця освітня категорія дійсно набуває актуальності.

Основна частина. Модернізація вищої медичної освіти в європейському освітньому просторі відбувається на основі компетентнісного підходу і є освітнім процесом для набуття медичної професії, який спрямований на досягнення встановленого рівня досвідченості в одній або кількох медичних компетентностях, де компетентність можна визначити як "тривалу вимірну придатну для вивчення здатність виконувати специфічне комплексне завдання, яке є частиною певного спектра завдань, що утворюють медичну професію" [3].

Основною особливістю медичної освіти, заснованої на компетентнісному підході, є формування фахових (предметних) та загальних (особистісних) компетентностей, орієнтація на індивідуалізоване навчання, підготовка до практики за допомогою стимуляційних технологій навчання, застосування електронних мультимедійних технологій, об'єктивне структуроване оцінювання клінічних

© М. М. Філоненко

вмінь та навичок і постійний моніторинг результатів навчання студентів.

Наступним важливим аспектом для побудови і переходу на сучасну компетентнісну медичну освіту є реалізація взаємозв'язку результатів навчання студентів-медиків із підходами до навчання та викладання, методами навчання, методичним забезпеченням й оцінюванням навчальних досягнень. Зокрема, при проектуванні навчальних занять у вищих медичних навчальних закладах потрібно виходити з застосування дидактичної тріади: 1) навчальні цілі до заняття, які формулюються через компетентності (фахові та загальні); 2) методи навчання та відповідне методичне забезпечення методів; 3) оцінювання результатів навчання (види контролю), що дає можливість реалізувати компетентнісний підхід до підготовки фахівця.

Як зазначають автори [4], мета сучасної освіти – модернізувати систему в університеті за рахунок впровадження елементів навчання, основаних на формуванні базових компетенцій, що дозволяють випускникам самостійно здобувати знання, максимально наближені до практичної діяльності, впровадити в навчальний процес систему сучасних методів навчання.

В контексті вищесказаного виникає потреба виділення переліку компетентностей майбутнього медика. Цікавими є результати дослідження, яке проводилося в межах міжнародного проекту "Тюнінг", за яким виділені у наступні фахові компетентності бакалавра медицини: вміти проводити консультації з пацієнтом, вміти оцінювати клінічні прояви, доглядати за хворими, вміння виконувати процедури, вміння ефективно комунікувати, вміння застосовувати етичні та правові норми, вміння оцінювати психологічні та соціальні аспекти хвороби пацієнта, вміння застосовувати принципи доказової медицини, вміння використовувати інформацію в медичній практиці. До загальних компетентностей віднесено такі, як: креативність, чесність, критичність, самокритичність, рефлексія, емпатія, ініціативність, прагнення до успіху, навички міжособистісного спілкування, вміння розпізнавати особистісні ресурси, вміння бути лідером, працювати автономно, вміння працювати в команді та ін. [5].

Щодо фахових компетентностей у викладачів ВМНЗ не виникає особливих проблем з їх описом та класифікацією, тому що українська медична освіта має відповідні напрацювання [4], проте з загальними є питання в силу їх малого аналізу та особливостей їх формування. В працях авторів [6] є спроба систематизованого розгляду інноваційних психолого-педагогічних систем та визначення їх особистісних орієнтацій. Тобто зорієнтованих на формування "м'яких" компетенцій – особистісного характеру.

Очевидно, що традиційна система навчання вичерпала свої можливості, тому перехід на компетентнісну медичну освіту передбачає використання сучасних технологій, методів навчання та викладання, які спрямовані на взаємне навчання студентів (студент – студент) в малих інтерактивних групах, яке є за характером особистісно та проблемно-орієнтоване, тобто таке, яке стимулює їх постійно мислити і взаємодіяти.

У практиці вищих медичних навчальних закладів варто застосовувати наступні інноваційні навчальні технології, які є альтернативними до традиційних. Серед основних є особистісно-орієнтовані технології навчання, метою яких є сприяння особистісному становленню студентів та розвитку у них загальних компетентностей, які доповнюють фахові компетентності і вигідно формують професійні компетентності.

Діяльність викладача за компетентнісного підходу має бути спрямована на активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів, що спонукатиме їх до активної розумової і практичної діяльності в процесі оволодіння матеріалом, коли активний не тільки викладач, але активні і студенти, а це забезпечується інтерактивними методами навчання. Арсенал інтерактивних методів навчання дуже різноманітний.

До таких можна віднести когнітивно-креативне навчання та навчання як дослідження – це така організація пошукової, пізнавальної діяльності студентів шляхом постановки викладачем пізнавальних і практичних завдань, які вимагають колективного або самостійного творчого вирішення. Ця технологія дозволяє студентам розвинути навички дослідницької роботи, набути досвіду дослідження як методу і сутності наукового пізнання, оволодіти процесом, у якому створюються й перевіряються узагальнені знання, а отже, формує активну, творчу, мислячу особистість, процеси самоорганізації, саморозвитку та самовираження.

Вищезазначені методи навчання можуть застосовуватися на різних етапах навчального процесу студентів:

– етапі первинного оволодіння знаннями. Це проблемна лекція, евристична бесіда, навчальна дискусія;

– етапі формування професійних умінь, навичок на основі знань і розвиток творчих, когнітивних здібностей, можливе використання модельованого навчання, ігрові та неігрові, симуляційні методи;

– етапі закріплення та контролю знань, можуть бути використані такі методи, як колективна розумова діяльність, тестування та ін.

Одним із важливих критеріїв процесу поліпшення якості медичної освіти є моніторинг формування компетентності майбутнього медичного фахівця, що передбачає необхідність використання різних методів і видів оцінки вмінь, навичок та здатностей студентів-медиків. Критерії, за якими здійснюється оцінювання студентів на практичному занятті (клінічному та неклінічному): оцінювання роботи з пацієнтами, оцінювання вирішення клінічної ситуаційної задачі, оцінювання вирішення тестових завдань, оцінювання усної відповіді, оцінювання активності студентів у роботі малих груп.

Висновки. Особливості практичної підготовки студентів у вищих медичних навчальних закладах на засадах компетентнісного підходу полягають у практичній спрямованості їх навчання. Клінічна підготовка ґрунтується на роботі з пацієнтом під керівництвом викладача і включає безпосередню участь студентів у процесі діагностики та лікування, що, в свою чергу, забезпечує накопичення особистого досвіду студента і послідовне розширення навичок, які виконуються ним, навички спілкування і навички роботи в команді інтегровані з клінічною компетентністю. Механізмами реалізації охарактеризованої практичної підготовки студентів-медиків є поєднання як традиційних, так і сучасних форм, технологій та методів навчання студентів, стимулювання активності студентів та їх інтеракція (участь у процесі навчання трьох сторін – викладача-студента, студента-викладача, студента-студента), застосування симуляційних технологій, стандартизованих пацієнтів, клінічних обходів, клінічних ситуацій та роботи біля ліжка хворого.

Щодо специфіки проектування навчальних занять на основі компетентнісного підходу виділимо реперні точки до його побудови: визначення переліку компетентностей (фахових та загальних), які формулюють у термінах навчальних цілей; вибір раціональних педагогічних методів навчання, які забезпечують реалізацію поставлених цілей заняття, а значить формування компетентностей; визначення видів робіт студентів на практичному занятті з врахуванням специфіки дисципліни; визначення критеріїв оцінки навчальних досягнень студентів, визначення рівня їх компетентності.

Список літератури

1. Закон України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu.

2. Національний освітній глосарій: вища освіта / [авт.-уклад.: І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш та ін.] ; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. – К. : ТОВ “Видавничий дім “Плеяди”, 2011. – 100 с.

3. Модернізація медичної освіти шляхом формування клінічного мислення кейс-методом (CBCR) / під ред. Олле Тен Кате. – Медичний центр Утрехтського університету, 2014. – С. 32–33.

4. Максименко С. Д. Педагогіка вищої медичної освіти : підручник / С. Д. Максименко, М. М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – С. 109–116.

5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/Publications/.

6. Філоненко М. М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря / М. М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – С. 182–204.

7. Подковко Х. В. Компетенції як складові компоненти розробки національної рамки кваліфікацій / Х. В. Подковко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Випуск 90. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів : ЧНПУ, 2011. – № 90. – С. 168–170.

8. Киричок В. А. Гуманне ставлення до дитини : методичний посібник для вчителів / В. А. Киричок. – К. : Інфодрук, 2004. – С. 115–134.

Отримано 02.03.16